

ارزشیابی توصیفی
سجش برای یادگیری

نرگس مولایی دزکی
محمد صادی رفیعی سادات
ابراهیم پوتوله
محمد رضا سالاری
نرگس چمنی

- عنوان و نام پدیدآور : ارزشیابی توصیفی (سنجش برای یادگیری) / مولفان نرگس مولایی دزکی... [و دیگران].
- مشخصات نشر : فیض آباد مه ولات : انتشارات جالیز، ۱۳۹۸.
- مشخصات ظاهری : ۱۰۴ ص.
- شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۱-۶۱-۵ ریا۱۹۰۰۰۰
- وضعیت فهرست نویسی : فیا
- یادداشت : مولف نرگس مولایی دزکی، محمدصادق رفیعی سادات، ابراهیم پور توکلی، محمدرضا سالاری، نرگس چمنی.
- یادداشت : کتابنامه
- موضوع : یادگیری -- ایران -- ارزشیابی
- موضوع : Learning -- Iran -- Evaluation
- موضوع : آموزش ابتدایی -- ایران -- ارزشیابی
- موضوع : Education, Elementary -- Evaluation-- Iran
- شناسه افزوده : مولای دزکی، نرگس، ۱۳۷۱ -
- رده بندی کنگره : ال ۳۹۸ ۳' B۱۰۶۰۰ / ۱۰ / ۱۰۰۳
- رده بندی دیویی : ۵۷۴ ۳۶۳
- شماره کتابشناسی ملی :

ارزشیابی توصیفی

(سنجش برای یادگیری)

مؤلفان: نرگس مولایی دزکی - محمد - رفیعی سادات

ابراهیم پور توکلی - محمدرضا سالاری - نرگس چمنی

ناشر: نشر جالیز

چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۷ / ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزیری / تعداد صفحه: ۱۰۴

قیمت: ۱۹۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۱-۶۱-۵

طراح جلد: صالح مقدم

صفحه آرایی: محمد ناصر مرادپور

حق چاپ محفوظ است

آدرس: خراسان رضوی مه ولات، مدرس پ ۴ ۱۰ تلفن تماس: ۰۵۱۵۶۷۲۸۷۹۷-۰۹۱۵۹۳۰۹۹۶۳

دفتر پخش: مشهد، پیروزی ۱۷ پلاک ۱۵ واحد ۳ تلفن تماس: ۰۹۱۵۸۳۱۹۵۳۵

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	تعریف ارزشیابی توصیفی
۸	ویژگی های ارزشیابی توصیفی
۹	ضرورت ارزشیابی توصیفی
۱۱	ارزشیابی توصیفی؟
۱۴	برداشت های ستیاه از ارزشیابی کیفی توصیفی در دوره ابتدایی
۱۸	معایب ارزشیابی توصیفی
۲۱	ناهم خوانی مطالب ارزشیابی توصیفی با سایر اجزای نظام آموزشی
۲۳	پژوهش های انجام شده در مورد اثربخشی ارزشیابی توصیفی
۲۶	اهداف اصلی طرح ارزشیابی توصیفی
۲۷	ابزار جمع آوری و ارائه اطلاعات توصیفی
۳۱	سنجش عملکرد
۳۵	پوشه کار
۳۹	چک لیست
۴۱	برگ ثبت مشاهدات
۴۲	پروژه
۴۵	کارنامه ارزشیابی توصیفی
۴۶	کاربرد ارزشیابی توصیفی
۴۷	بازخورد در ارزشیابی توصیفی

انواع بازخورد	۵۰
مختصات طرح ارزشیابی توصیفی	۵۵
محور اول: تغییر تأکید از ارزشیابی پایانی به ارزشیابی	۵۷
محور سوم: تغییر مقیاس فاصله‌ای (۲۰ - ۰) به مقیاس ترتیبی	۵۸
محور چهارم: تنوع بخشی به ابزارهای جمع آوری اطلاعات	۶۰
محور پنجم: تغییر در ساختار کارنامه	۶۰
محور ششم: تغییر در جهت تصمیم گیرنده درباره ارتقاء دانش آموزان	۶۱
نتایج ارزشیابی از دوره آموزشی به ساله طرح آزمایشی ارزشیابی توصیفی	۶۷
مهمترین ویژگی‌ها الگوهای ارزشیابی توصیفی	۶۹
نکات مهم در زمینه ارزشیابی توصیفی در سطح ابتدائی	۷۱
یادگیری در ارزشیابی توصیفی	۷۳
نقش ارزشیابی توصیفی در ارزیابی یادگیری دانش آموزان	۷۴
خلاقیت در ارزشیابی توصیفی	۷۴
تأثیر ارزشیابی توصیفی در بروز و رشد خلاقیت دانش آموزان	۷۹
تحلیل	۸۲
پژوهش‌های انجام شده در مورد اثربخشی ارزشیابی توصیفی	۸۴
بازخورد قلب ارزشیابی توصیفی	۸۷
انواع بازخورد	۹۰
نتیجه	۹۴
نقد ارزشیابی توصیفی در ایران	۹۶

۹۸ جمع بندی

۱۰۱ منابع و مآخذ

www.ketab.ir

مقدمه

طرح ارزشیابی توصیفی مشهور به ارزشیابی کیفی یا طرح حذف نمره، تجربه نوآورانه‌ی برخاسته از عمل در مقطع ابتدایی آموزش و پرورش ایران است. این طرح به صورت پیش آزمایشی در سال تحصیلی ۸۱-۸۲ اجرا و ارزشیابی شد. گزارش ارزشیابی طرح توسط نویسنده این مقاله که مجری این ارزشیابی بوده بلافاصله منتشر گردید (محمدحسن منیرزاده، ۱۳۸۱). اجرای آزمایشی این طرح در چهار سال تحصیلی بعد ادامه داشته است. هدف ارزشیابی خدمت به آموزش است، نه در کمین نشستن برای غافلگیر کردن دانش آموز و سبک زدن او با معیار آنچه «نمی داند» فرهنگ موفقیت رami توان با کاربرد روش صحیح در آموزش و ارزشیابی بر فضای کلاس غالب کرد اطلاعات حاصل از سنجش ارزشیابی مستمر هر دانش آموز باید به این پرسش معلم پاسخ دهد که این دانش آموز در کجا قرار دارد و من برای پیشرفت او چه می توانم بکنم؟ نه اینکه معلم نتیجه گیری کند مثلاً این دانش آموز زیر حد متوسط یا کندذهن یا تیزهوش است.

سبک آموزش و پرورش باز یا روش فعال تدریس با دادن آزادی و «...» آموزش و عدم نظارت دائمی بر کارها و برنامه ها به او فرصت می دهد تا به جست و جو و کشف مسائل بپردازد. بدین ترتیب دانش آموز خود در فرایند یادگیری دخیل می شود و انگیزه های درونی و به دنبال آن امکان بروز خلاقیت در او افزایش می یابد (سلیمانی، ۱۳۸۲). از این رو با تغییرات و تحولات جهانی در نظام آموزش و پرورش، روش های ارزشیابی نیز دگرگون شده است و از شیوه ی ارزشیابی کمی و نتیجه مدار در دیدگاه رفتارگرایی به ارزشیابی کیفی، مستمر، توصیفی و فرایند مدار در دیدگاه

ساخت‌گرایی (سازنده‌گرایی) تغییر کرده است؛ در واقع ارزشیابی توصیفی در نظام آموزشی دوره‌ی ابتدایی یک نوآوری آموزشی محسوب می‌شود که دگرگونی‌هایی در ساز و کار ارزشیابی تحصیلی ایجاد کرده است. این شیوه‌ی جدید متأثر از دیدگاه سازنده‌گرایی، به جای طبقه‌بندی دانش‌آموزان، بر هدایت یادگیری آن‌ها تأکید نموده و در آن ارزشیابی بخش جدایی‌ناپذیر و همگام فرایند یاددهی - یادگیری است (عنبری، حیدری، ۱۳۹۱).

طرح ارزشیابی توصیفی الگویی است که تلاش می‌کند به فرایند یادگیری و رشد همه جانبه‌ی شخصیت دانش‌آموزان توجه نماید (حصاریانی، ۱۳۸۵). سابقه‌ی اجرایی این طرح در برخی از کشورها، حداقل به سال ۱۹۳۰ میلادی بر می‌گردد که با عنوان ارتقای اجتماعی (Social promotion) مطرح شد (همان، ۱۳۸۴). از این‌رو در اکثر کشورها، ارتقاء دانش‌آموزان در دوره ابتدایی تا پایه سوم بدون تکرار و اتوماتیک است و از تمامی فعالیت‌ها، مهارت‌ها و نگرش کودکان، توصیف و ارزشیابی به عمل می‌آید (محقق‌معین، ۱۳۸۲).

در تعریفی جامع، ارزشیابی توصیفی، شکلی از ارزشیابی تحصیلی است که در آن معلم ضمن استفاده از روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش، مانند چک‌لیست، آزمون عملکردی (Performance testing)، کارپوشه و ...، با مشارکت فعال دانش‌آموز و اولیای ایشان اطلاعات لازم و معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه-جانبه‌ی ابعاد رشد فراگیران در حیطه‌های مختلف یادگیری را فراهم می‌نماید. تا بر اساس آن بازخوردهای کیفی مورد نیاز، برای کمک به یادگیری بهتر، در فضای روانی - عاطفی مطلوب‌تر ارائه گردد و با طبقه‌بندی تحلیل و تفسیر اطلاعات جمع-آوری شده در زمینه تلاش‌ها پیشرفت‌ها و موفقیت‌های دانش‌آموزان، به آنها کمک

می‌کند تا بهتر یاد بگیرند و مشکلات یادگیری خود را به کمک اولیاء و معلمان برطرف کنند (همان)؛ بنابراین، انتظار می‌رود که این نظام ارزشیابی در عملکرد تحصیلی، باورها و نگرش‌های دانش‌آموزان تأثیر مثبتی داشته باشد (رضایی و سیف، ۱۳۸۵).

"ارزشیابی توصیفی" الگوی جدیدی است که تلاش می‌کند زمینه‌ای را فراهم سازد تا دانش‌آموزان در کلاس درس با شادابی و نشاط بهتر و بیشتر و عمیق‌تر مطالب درسی را یاد بگیرند (شریفی، ۱۳۸۱).

بنابراین، به جای ته‌افراسی به آزمون‌های پایانی و نمره، روند یاددهی و یادگیری را در طول سال تحصیلی مورد توجه قرار می‌دهد و در راستای این توجه، رشد عاطفی و اجتماعی و حتی جسمانی دانش‌آموزان را نیز در نظر می‌گیرد.

تعریف ارزشیابی توصیفی

"فرایند جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات حاصل از به‌کارگیری ابزارهای مختلف (آزمون‌های مداد کاغذی، آزمون‌های عملکردی، ثبت‌شاهدات، بررسی تکالیف و فعالیت‌ها و...) از ابعاد مختلف جریان یادگیری و تصمیم‌گیری و ارائه بازخوردهای توصیفی مفید و مؤثر در جهت هدایت این جریان به سوی تحقق بهتر اهداف."

در این نوع ارزشیابی معلم به دنبال اطلاعاتی است که براساس آن بتواند درباره بهبود فرایند یاددهی یادگیری دانش‌آموزان در کلاس تصمیم‌های مناسب بگیرد. این نوع ارزشیابی برای تشخیص ضعف‌ها، قوت‌ها و مشکلات فرایند یادگیری و اصلاح و

بهبود آن به کار می‌رود. مهم‌ترین ویژگی این نوع ارزش‌یابی، جهت‌گیری اصلاحی و درمانی آن است که در موقع مناسب به معلّم و دانش‌آموز این فرصت و امکان را می‌دهد که تغییرات مطلوب را در روند فعالیت‌های خود، در راستای تحقق بهتر اهداف و انتظارات آموزشی به عمل آورد.

ارزش‌یابی کیفی و توصیفی، مقیاس ترتیبی جایگزین نمره می‌شود. این مقیاس کمتر ایجاد رقابت می‌نماید و انعطاف‌پذیری بیشتری دارد.

نکته مهم این که در حین فرایند یاددهی یادگیری، دانش‌آموزان بازخورد ترتیبی (رتبه) یا فاصله‌ای (نمره) دریافت نمی‌کنند؛ زیرا تصور می‌رود که دریافت این نوع بازخوردها از سوی معلّم، فرایند یادگیری دانش‌آموزان را دست می‌نماید. خلاصه این نوع بازخوردها را بازخوردهای توصیفی که بامعنا و مؤثر است، پر می‌کنند و دانش‌آموزان را در جهت شناخت وضعیت پیشرفت یادگیری خود قرار می‌دهند. آنان نیز از این طریق رهنمودهایی برای بهبود یادگیری دریافت می‌دارند.

این گزارش برخلاف کارنامه‌ی کمی که شامل فهرستی از نام دروس و نمره‌هاست، گزارش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز را که شامل توصیفی از وضعیت وی است، به والدین بازخورد می‌دهد. هم‌چنین در این گزارش تنها به وضعیت درسی صرف توجه نمی‌شود، بلکه به ابعاد عاطفی، جسمانی و اجتماعی توجه می‌شود. در گزارش پیشرفت تحصیلی، والدین به روشنی می‌یابند که در چه بخش از انتظارات آموزشی، قوت و ضعف دارد.

در این الگوی ارزشیابی ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات متنوع شده‌اند و علاوه بر آزمون‌های مداد کاغذی ابزارهای دیگری چون پوشه‌ی کار، ابزارهای ثبت مشاهده، تکالیف درسی و آزمون‌های عملکردی و خود سنجی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرند. این ابزارها اطلاعات بیش‌تر و وسیع‌تری را برای معلم، فراهم می‌سازد و در نتیجه هم اعتبار اطلاعات به سبب تنوع در ابزارها، بیش‌تر می‌شود و هم قضاوت و داوری معلم واقعی‌تر و مصفانه‌تر می‌گردد.

تنوع بخشی به ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات برای این هدف نیز صورت می‌گیرد که به ابعاد مختلف پیشرفت دانش‌آموزان توجه شود. اساساً، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان امری چند بعدی است و اگر بخواهیم نگاهی صرفاً کمی به یادگیری و دانش‌آموزان نکنیم و تنها خطاهای او را شناسانیم، لازم است ابعاد کیفی یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان را مد نظر قرار دهیم.

این‌که:

* چگونه یاد می‌گیرند؟

* چگونه بهتر یاد می‌گیرند؟

* مهارت‌های مختلف آن‌ها چگونه رشد می‌کنند؟